

PUBLIC ADMINISTRATION

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 351

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Людмила Будник; Ольга Ронська; Ліна Лісецька

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

Резюме. Визначення внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці України в умовах воєнного стану, а головне розроблення стратегії нейтралізації цих загроз і підвищення ефективності фінансової безпеки є надзвичайно актуальним завданням. В статті обґрунтовано, що поняття фінансової безпеки повинно взаємодіяти із загальним поняттям національної безпеки країни; визначати фінансову безпеку як складову економічної безпеки; мати власний зміст, що відрізняє її проблеми від проблем загальноекономічного характеру. Внутрішні аспекти фінансової безпеки визначаються станом фінансової системи країни та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних фінансових інтересів та соціально спрямований розвиток країни загалом. Визначено, що важливою складовою фінансової безпеки держави є сукупність її принципів і обґрунтовано необхідність виділення таких груп принципів фінансової безпеки: загальні, функціональні; організаційні. Визначені загрози фінансової безпеки держави в умовах воєнного стану. Загалом для нашої держави характерними є загрози, пов'язані зі слабкістю фінансової системи, недостатньо ефективним її регулюванням і контролем. Проведено аналіз впливу широкомасштабної війни на основні індикаторів, які визначають рівень фінансової безпеки держави а саме розмір внутрішнього валового продукту, бюджетного дефіциту, обсяг державного боргу та міжнародних валютних резервів. Зазначено, що основною умовою зміцнення фінансової безпеки є перемога України у війні, однак вже в умовах воєнного стану необхідно розробляти стратегію фінансової безпеки. Запропоновано основні орієнтири зміцнення фінансової безпеки держави: оптимізацію системи оподаткування, за рахунок підвищення її функціональності; збалансованість бюджетів, що може бути досягнуто за допомогою збільшення доходної частини та зменшення видатків, оптимізації структури видаткових статей, а також розширення неемісійних та емісійних джерел фінансування бюджетного дефіциту; формування достатнього обсягу фінансових ресурсів з метою виконання поставлених завдань в умовах кризових явищ, які спричинила війна; вдосконалення боргової політики; послідовне зниження темпів інфляції; активізація кредитування.

Ключові слова: фінансова безпека, загрози, принципи фінансової безпеки, дефіцит бюджету, державний борг, міжнародні валютні резерви.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.138

Отримано 15.09.2022

UDC 351

FINANCIAL SECURITY OF THE STATE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Liudmyla Budnyk; Olga Ronska; Lina Lisetska

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

Summary. Determining internal and external threats to the financial security of Ukraine in the conditions of martial law, and the main development of a strategy to neutralize these threats and increase the effectiveness of financial security is an extremely actual task. The article substantiates that the concept of financial security should interact with the general concept of the country's national security; determine financial security as a

component of economic security; have its own content, which distinguishes its problems from problems of a general economic nature. The internal aspects of financial security are determined by the state of the country's financial system and government institutions, which ensures guaranteed protection of national financial interests and socially oriented development of the country in general. It was determined that an important component of the state's financial security is the set of its principles, and the need to distinguish the following groups of financial security principles was substantiated: general, functional and organizational. Identified threats to the financial security of the state in the conditions of martial law. In general, threats associated with the weakness of the financial system, its insufficiently effective regulation and control are characteristic of our state. An analysis of the impact of a large-scale war on the main indicators that determine the level of financial security of the state, namely the size of the gross domestic product, the budget deficit, the amount of public debt and international currency reserves, was carried out. It is noted that the main condition for strengthening financial security is the victory of Ukraine in the war, but already in the conditions of martial law, it is necessary to develop a financial security strategy. The main guidelines for strengthening the financial security of the state are proposed: optimization of the taxation system by increasing its functionality; balancing budgets, which can be achieved by increasing the revenue part and reducing expenses, optimizing the structure of expenditure items, as well as expanding non-emission and emission sources of financing the budget deficit; formation of a sufficient volume of financial resources in order to fulfill the tasks set in the conditions of crisis phenomena caused by the war; improvement of debt policy; consistent decrease in inflation rates; activation of lending.

Key words: financial security, threats, principles of financial security, budget deficit, public debt, international currency reserves.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2022.04.138

Received 15.09.2022

Постановка проблеми. Впливаючи на економіку країни за допомогою фінансових механізмів, важелів та стимулів, фінансовий сектор держави забезпечує тим самим становлення особливої фінансової влади. Стабільність і захищеність цього сектора доцільно визначити як чинник, який забезпечить фінансову та, як наслідок, національну безпеку держави. Забезпечення фінансової безпеки держави безпосередньо пов'язане зі збільшенням ефективності фінансової сфери, що сприяє інноваційному соціально-економічному розвитку країни, і є сукупністю комплексу заходів: проведення ефективної грошової політики, реформування банківської системи та фінансових ринків.

Кровопротитна війна, яку розв'язала російська федерація, стала справжнім викликом для України, та й усього світу. В цих умовах зросли внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці держави, що не оминуло такої її складової, як фінансова безпека. На думку експертів, ця війна призведе до розростання глобальної економічної та фінансової кризи.

В цих умовах важливе значення має визначення внутрішніх та зовнішніх загроз фінансовій безпеці України в умовах військового стану, а головне – розроблення стратегії нейтралізації цих загроз і підвищення ефективності фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансову безпеку, можна визначити як «здатність фінансової системи зберігати захищеність, стабільність і стійкість своїх фінансових інтересів за негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що становлять загрозу фінансовій безпеці» [1, с. 137].

Поняття фінансової безпеки держави є доволі широким, тому нема єдиного чіткого його визначення. Виходячи з різних трактувань, у наукових джерелах виділені такі підходи до визначення змісту фінансової безпеки держави:

- з погляду функціонального забезпечення – розгляд фінансової безпеки залежно від видів загроз, яких необхідно уникати; забезпеченості всіма необхідними фінансовими інструментами. В цій позиції визначення змісту фінансової безпеки надають такі вчені: Кравчук Н. Я., Колісник О. Я., Мелих О. Ю. [2], Кульпінський С. [3], Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О [4];

- статичний підхід – полягає в тому, що фінансову безпеку оцінюють як такий стан бюджетної, податкової, митної, грошово-кредитної, валютної, банківської, інвестиційної систем, який буде сприяти збалансованості, стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатності забезпечити стале зростання економіки країни. Такий підхід

притаманний у працях Єпіфанова А. О., Пластун О. Л., Домбровського В. С. [5], Аксьонової Т. С. [6], Власюка О. С. [7];

• у контексті нормативно-правового регулювання – фінансову безпеку розглядають з точки зору створення необхідних нормативно-правових передумов функціонування фінансової системи, правового забезпечення ефективного функціонування фінансових установ, що зробить неможливим спрямувати фінансові потоки в тіньову чи напівтіньову сферу, а також використовувати фінансові ресурси держави не за цільовим призначенням. Такий підхід до визначення поняття «фінансова безпека держави» використовують Миколайчук А. Б. [8], Гетманцев О. [9].

Вважаємо, що найправильнішим є багатосторонній підхід до визначення поняття фінансової безпеки держави: це захищеність фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин; узгодженість і збалансованість фінансової системи, здатність її протистояти внутрішнім та зовнішнім ризикам і загрозам, забезпечення ефективного функціонування національної економіки та сталого економічного зростання; законодавче встановлення та відповідне правове забезпечення функціонування інститутів фінансової системи.

В умовах воєнного стану загострюються загрози фінансовій безпеці, виникають нові ризики, що потребує удосконалення принципів фінансової безпеки, визначення внутрішніх та зовнішніх загроз, а головне – розроблення стратегії нейтралізації цих загроз і підвищення ефективності фінансової безпеки.

Метою статті є обґрунтування принципів фінансової безпеки, виокремлення актуальних загроз фінансовій безпеці України в умовах воєнного стану та дослідження компетенції держави щодо забезпечення фінансової безпеки України від реальних і потенційних загроз.

Постановка завдання: дослідити та вдосконалити основні принципи фінансової безпеки; проаналізувати загрози фінансовій безпеці України в умовах військового стану; узагальнити стратегічні засади зміцнення фінансової безпеки України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Фінансову безпеку характеризують як складну багаторівневу систему, що сформована з низки підсистем, які відрізняються структурою та логічним змістом. Як зазначається в літературних джерелах, фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки. Вона стосується не лише держави в цілому, але й територіальних громад, національних галузей, суб'єктів господарювання, окремих домогосподарств, особи (рис. 1).

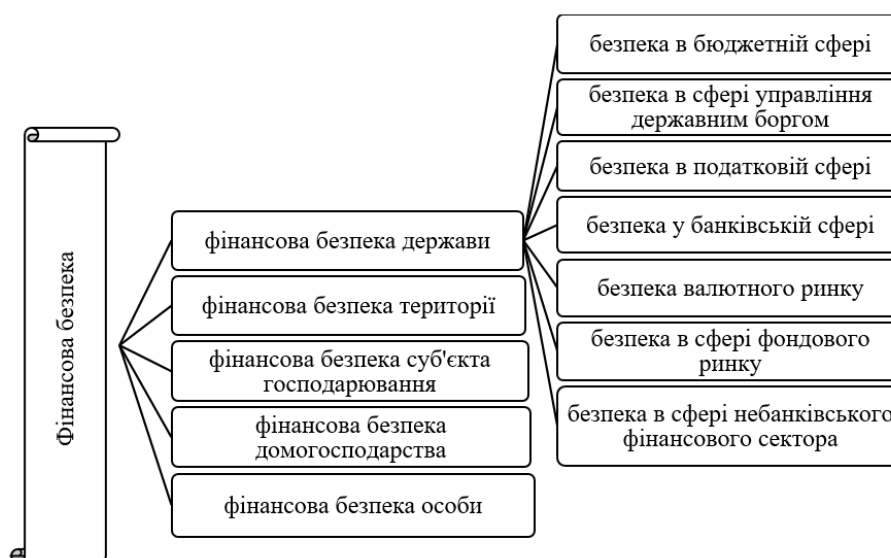

Рисунок 1. Складові фінансової безпеки

Поняття фінансової безпеки повинно взаємодіяти із загальним поняттям національної безпеки країни; визначати фінансову безпеку як складову економічної безпеки; мати власний зміст, що відрізняє її проблеми від проблем загальноекономічного характеру. Взаємозв'язок різних напрямів безпеки держави від її фінансової складової визначається дуже просто – відсутність достатніх фінансових ресурсів призводить до недофінансування найважливіших заходів, з іншого боку, – існує загальний взаємозв'язок між різними видами безпеки, що знаходить конкретний вираз у різних за своїм економічним характером явищах і процесах. Основною метою фінансової безпеки держави є постійне підтримання ефективного стану фінансової системи.

Фінансова безпека держави є складною, яка включає взаємопов'язані компоненти. Досліджуючи питання компонентів фінансової безпеки держави, необхідно виділити такі основні елементи: об'єкт, суб'єкт, принципи, напрями, загрози (внутрішні та зовнішні).

З урахуванням підходів до визначення сутності фінансової безпеки можна визначити, що об'єктом фінансової безпеки держави є її фінансова система в цілому, яку досліджують з погляду функціонального, статистичного, нормативно-правового підходів, а також усі її сфери та ланки. Відповідно до сегмента фінансової системи, ланками фінансової безпеки держави є: бюджетна, боргова, банківська, валютна, грошово-кредитна, небанківських фінансових ринків (фондового та страхового). В наукових джерелах досить повно досліджені відповідні компоненти фінансової безпеки держави. Доцільно зазначити, що всі перераховані ланки фінансової безпеки взаємопов'язані між собою, взаємообумовлені один одним і орієнтовані на забезпечення фінансової стійкості держави.

Суб'єктами, які забезпечують фінансову безпеку держави, є, в першу чергу, органи державної влади, управління та самоврядування: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Рада національної безпеки і оборони України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; Державна казначейська служба України; Національний банк України; Державна податкова служба України; Національна поліція України, суди загальної юрисдикції; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування та інші. Окремо доцільно виділити Службу державного фінансового моніторингу, на яку покладено виконання функцій фінансової розвідки і яка є національним центром для отримання та аналізу повідомлень про підозрілі операції та іншої інформації, про відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. У 2021 році створено новий орган, який можна віднести до суб'єкта економічної, в тому числі й фінансової безпеки – Бюро економічної безпеки. Це орган, на який покладено завдання протидіяти правопорушенням, які посягають на фінансову безпеку держави.

В сучасних умовах відбувається перехід від системи фінансової безпеки, покликаної обслуговувати виключно інтереси держави, до системи, яка прагне гармонійно поєднати інтереси громадян, домашніх господарств, підприємств, організацій, установ, галузей, регіонів, держави, суспільства.

Отже, фінансову безпеку можна визначити як стан, як процес, як різнорівневу систему та, нарешті, як багатофакторну категорію. Якщо ж характеризувати різнорівневі елементи фінансової безпеки, слід зазначити, що специфіка їх змісту залежить від особливостей інтересів кожного окремо взятого елемента.

Важливою умовою створення й ефективного забезпечення фінансової безпеки є визначення й безумовне дотримання принципів.

Принцип (від латинського *principium* – начало, основа) – це твердження, яке сприймають як головне, важливе, суттєве, неодмінне. В науці принципи визначають як загальні вимоги до побудови теорії, які сформульовані як те первинне, що знаходиться в основі певної сукупності фактів. Доцільно виділити загальні, функціональні принципи забезпечення фінансової безпеки держави, і принципи її організації.

Система забезпечення та підвищення фінансової безпеки держави повинна базуватися на загальних принципах (рис. 2).

Законності	<ul style="list-style-type: none">• діяльність усіх суб'єктів фінансової безпеки має здійснюватися виключно на чинній правовій основі, у межах компетенції та в порядку, встановленому правовими нормами
Обґрунтованості	<ul style="list-style-type: none">• усі складові мають базуватися на чіткій теоретичній та методологічній основі
Керованості	<ul style="list-style-type: none">• обумовленість ієрархічності структури самою системою, складністю та важливістю завдань, що покладаються на систему забезпечення фінансової безпеки, необхідністю безумовного та безперервного контролю за їх виконанням
Дієвості правового механізму	<ul style="list-style-type: none">• наявність та дієвість правоохоронного механізму й механізму вирішення правових суперечок та конфліктів у сфері фінансової безпеки
Багатомірності	<ul style="list-style-type: none">• визначення та оцінювання усіх аспектів прояву фінансової безпеки
Комплексності	<ul style="list-style-type: none">• жоден компонент фінансової безпеки не може повністю компенсувати відсутність іншого
Неподільності	<ul style="list-style-type: none">• забезпечення безпеки для кожного її елемента (суб'єкта) через дотримання безпеки для всіх елементів
Еволюційності	<ul style="list-style-type: none">• перехід від системи фінансової безпеки, покликаної обслуговувати виключно інтереси держави, до тієї, яка прагне гармонійно поєднати інтереси громадян, домашніх господарств, суб'єктів господарювання, галузей, регіонів, держави, суспільства, людства в цілому

Рисунок 2. Загальні принципи забезпечення фінансової безпеки держави

Ці принципи відображають суттєві аспекти фінансової безпеки, які відповідають за правильне її функціонування, без яких вона б не виконувала свого призначення. За критерієм спроможності виконувати фінансовою системою свої функції, тобто з точки зору функціонального підходу, доцільно виділити такі принципи фінансової безпеки: 1) ефективність, тобто здатність фінансової системи забезпечувати досягнення стратегічних і тактичних цілей розвитку держави; 2) незалежність, яка визначається здатністю держави самостійно встановлювати цілі, механізми та шляхи функціонування фінансової системи; 3) конкурентоспроможність, тобто здатність фінансової системи повноцінно виконувати свої завдання та функції в умовах існування та впливу фінансових систем інших країн та світових фінансових агентів.

Поняття «організація» має кілька трактувань, одне з яких означає налагодження чогось у систему. Для того, щоб сформувавши фінансову безпеку держави як систему доцільно дотримуватися таких принципів: 1) визначення й затвердження на державному рівні національних інтересів фінансової безпеки. З цією метою повинна бути розроблена й прийнята національна стратегія забезпечення фінансової безпеки. Це може бути окрема концепція чи програма, а може бути складова Державної стратегії економічної безпеки України; 2) встановлення й аналіз пріоритетних напрямів державної політики у сфері фінансової безпеки. Залежно від економічної ситуації основні напрями у даній сфері необхідно переглядати; 3) визначення основних критеріїв ефективності фінансово-кредитної системи з погляду її безпеки; 4) визначення внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці держави; 5) постійний моніторинг порогових значень індикаторів фінансової безпеки, їх аналіз та порівняння з поточними; 6) встановлення та чітке виконання суб'єктами системи фінансової безпеки покладених на них функцій та повноважень, оцінювання відповідальності за неналежну реалізацію; 7) необхідність структурного формування й правового оформлення системи фінансової безпеки [10, с. 59].

В умовах військового часу зросли загрози фінансовій безпеці держави. З точки зору Власюка О. С. «загрози фінансовій безпеці України – це сукупність наявних і потенційно можливих явищ і чинників, що дестабілізують фінансову сферу, проявами чого є різке падіння ВВП, порушення процесу формування та розподілу централізованих фондів держави, дестабілізація банківської системи, знецінення національної валюти й дефолт за суверенними боргами; зростання рівня тінізації економіки» [7, с. 34].

Акімова Л. М. визначає, що «загрози фінансовій безпеці доцільно розглядати як наявні та потенційно можливі явища й чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у фінансовій та економічній сферах» [11, с. 229].

Аксьонова Т. С. вважає, що такі визначення загроз не показують повної картини бачення проблеми [6, с. 134]. З погляду науковця, загрозами фінансової безпеки є загрози безперебійності роботи усіх її складових. При цьому необхідно враховувати, що «проблеми фінансової безпеки стають актуальними у часи фінансових криз як в окремо взятій державі, так і в контексті глобальних змін, коли відбувається «стиснення» фінансових ринків і посилюється конкуренція за обмежені обсяги ресурсів, доступ до яких отримують лише ті країни, платоспроможність яких не викликає сумнівів» [4, с. 67].

Загалом для нашої держави характерними є загрози, пов'язані зі слабкістю фінансової системи, недостатньо ефективним її регулюванням і контролем. У Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року, затвердженої Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021 [12], узагальнено основні внутрішні та зовнішні загрози фінансовій безпеці України в сучасних умовах. Значний вплив на фінансову безпеку зумовили також реагування на виклики пандемії, що вимагало проведення радикальних заходів, які спричиняють шоківий вплив на національну економіку; тривала гібридна агресія проти України а в сучасних умовах і кровопролитна війна, яку розв'язала російська федерація.

Щоб здобути перемогу у війні, необхідно багато ресурсів, у тому числі й фінансових. До початку широкомасштабної війни зменшилися доходи бюджету, фінансова ситуація в країні погіршилася у зв'язку з пандемією. Чим довше буде тривати війна, тим гостріше стоятиме питання фінансової безпеки. До індикаторів, які визначають рівень фінансової безпеки відносять: розмір внутрішнього валового продукту, бюджетного дефіциту, обсяг державного боргу та міжнародних валютних резервів. У процесі розгляду цих індикаторів важливим є пошук компромісу щодо забезпечення витрат на оборону країни, дотримання показників дефіциту бюджету, обслуговування державного боргу, соціального захисту населення.

У зв'язку з широкомасштабною війною за прогнозами Світового банку ВВП у 2022 році зменшиться на 45% [13]. Національний банк України надає оптимістичніші прогнози й свідчить про втрату третини ВВП. За оцінками аналітиків НБУ ВВП лише частково відновиться протягом 2023–2024 років. Зрозуміло, що такі втрати зумовлені ефектами повномасштабної війни, до яких відносять: прямі втрати інфраструктури, руйнування підприємств, блокування морських портів, суттєві втрати людського капіталу; низький попит у більшості секторів, значна міграція. Вплив цих факторів буде досить вагомими до кінця цього року, а у наступні роки відновлення відбуватиметься завдяки зниженню безпекових ризиків. Темпи відновлення у 2023–2024 роках очікують на рівні 5–6% на рік [14]. В період повномасштабної війни Україна недоотримає від 1,3 до 1,9 трильйони гривень. Це більше, ніж річний довоєнний державний бюджет. Якщо відбудеться падіння 45% ВВП, як це прогнозує Світовий банк, – до 2,4 трильйона [15].

Україна має запас міцності у вигляді золотовалютних резервів. Війна вимагає значних затрат. Динаміка золотовалютних резервів України, починаючи з 2014 року, року вторгнення російської армії на українські землі, наведена на рис. 3.

Рисунок 3. Динаміка золотовалютних резервів України за 2014–2022 роки, млн дол США [16]

У порівнянні з 31.12.2021 року станом на 31.07.2022 року золотовалютні резерви зменшилися на 8554,35 млн доларів США, або на 27,65%. Вважаємо, що доцільно притримати цей резерв. А українській владі необхідно поставити перед західними партнерами вимогу гуманітарної підтримки, оскільки наші героїчні військові захищають від російської навали і країни Європи. «Ми повинні вимагати, (!) щоб у цій війні країни ЄС стали нашим повноцінним тилом і взяли на себе зобов'язання постачання базових продуктів у тих обсягах, які будуть потрібні» [17].

Важливим індикатором, який впливає на фінансову безпеку України, є співвідношення сукупного державного боргу та обсягу ВВП. У порівнянні з 2020 роком у 2021-му році державний борг України зріс на 4,7%, в той час як внутрішній валовий продукт зріс на 30,2%. Співвідношення державного боргу і ВВП зменшилося на 11,9% (з 60,8% у 2020 році до 48,9% у 2021 році) (рис. 4). Однак станом на 31.07.2022 року обсяг державного боргу зріс на 32,5% і становить 3 539 293 млн грн.

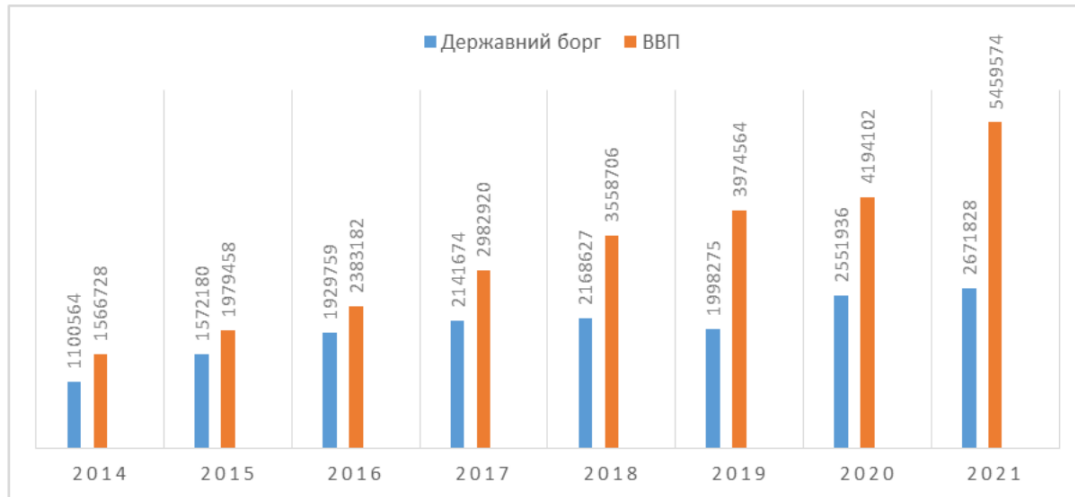

Рисунок 4. Порівняння сукупного державного боргу і внутрішнього валового продукту України за 2014–2021 роки, млн грн [18]

Першою умовою зміцнення фінансової безпеки є перемога України у війні. Однак вже в умовах воєнного стану необхідно розробляти стратегію фінансової безпеки. Під стратегією фінансової безпеки розуміють економічний та політичний курс у діяльності фінансових органів державної влади, економічних та фінансово-банківських структур, який спрямований на створення умов і ресурсів фінансової стабілізації та економічного зростання при збереженні й зміцненні цілісності України, її економічного простору та фінансової системи.

Основними орієнтирами зміцнення фінансової безпеки України доцільно визначити: оптимізацію системи оподаткування, за рахунок підвищення її функціональності; збалансованість бюджетів, що може бути досягнуто за допомогою збільшення доходної частини та зменшення видатків, оптимізації структури видаткових статей, а також розширення неемісійних та емісійних джерел фінансування бюджетного дефіциту; формування достатнього обсягу фінансових ресурсів з метою виконання поставлених завдань в умовах кризових явищ, які спричинила війна; вдосконалення боргової політики; послідовне зниження темпів інфляції; активізація кредитування.

Висновки. Фінансова безпека держави є комплексною складною, компонентами якої є: об'єкт, суб'єкт, принципи, напрями, національні інтереси у фінансовій сфері, загрози (внутрішні та зовнішні), методи, усунення загроз. Принципи фінансової безпеки доцільно об'єднати у групи і виділити загальні, функціональні, організаційні.

В умовах воєнного стану важливе значення має своєчасне визначення загроз фінансовій безпеці України, що дозволить мінімізувати їх та розробити практичні заходи щодо розроблення стратегії зміцнення фінансової безпеки, проведення виваженої та дієвої політики щодо забезпечення стійкості фінансової системи

держави. Найважливішим заходом забезпечення фінансової безпеки є перемога України.

Conclusions. Financial security of the state is a complex system, the components of which are: object, subject, principles, directions, national interests in the financial sphere, threats (internal and external), methods, elimination of threats. It is advisable to combine the principles of financial security into groups and highlight general, functional ones. Organizational. In the conditions of martial law, it is important to identify threats to the financial security of Ukraine in a timely manner, which will allow to minimize them and develop practical measures to develop a strategy to strengthen financial security, conduct a balanced and effective policy to ensure the stability of the state's financial system. The most important measure to ensure financial security is the victory of Ukraine.

Список використаних джерел

1. Ситник Н. С., Стефанків Б. О. Фінансові аспекти складників економічної безпеки держави. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2018. Випуск 1–2 (44). С. 136–140.
2. Кравчук Н. Я., Колісник О. Я., Мелих О. Ю. Фінансова безпека: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Вектор, 2010. 277 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/584/1/book.pdf>. (дата звернення: 15.08.2022).
3. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами. Фінансова консультація. 2000. № 5. С. 34–38.
4. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів, 2020. 356 с.
5. Єпіфанов А. О., Пластун О. Л., Домбровський В. С. та ін Фінансова безпека підприємств і банківських установ: монографія; за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.
6. Аксьонова Т. С. Актуальні загрози та ризики фінансовій безпеці України та роль держави у її забезпеченні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17. С. 130–138. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.17.130>
7. Власюк О. С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації: монографія. Київ: НІСД, 2014. 432 с.
8. Миколайчук А. Б. Методичний підхід до прогнозування рівня фінансової безпеки держави в системі моніторингу. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 38. С. 32.
9. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. Фінансове право. 2020. № 3. С. 218–223.
10. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. монографія. Київ: Національна академія управління, 2010. 232 с.
11. Акімова Л. М. Методологічні підходи щодо оцінювання фінансової безпеки на рівні державних установ. Ефективність державного управління. 2018. Вип. 1 (54). Ч. 2. С. 225–232. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/edu_54/fail/28.pdf 8. (дата звернення: 12.08.2022).
12. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>. (дата звернення: 12.08.2022).
13. Соболева К. Пережити «великий шок»: як світовій та українській економіці ефективно працювати в новій реальності. URL: <https://mind.ua/publications/20242401-perezhiti-velikij-shok-yak-svitovij-ta-ukrayinskij-ekonomici-efektivno-pracuvati-v-novij-realnosti> (дата звернення: 14.08.2022).
14. Українська економіка під час війни. Що далі? URL: <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/>. (дата звернення: 15.08.2022).
15. Порятунк економіки: вчимося господарювати в умовах війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3463896-poratunok-ekonomiki-vcimosa-gospodaruvati-v-umovah-vijni.html>. (дата звернення: 12.08.2022).
16. Золотовалютні резерви України. Мінфін: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/> (дата звернення: 12.08.2022).
17. Боярчук Д. Економіка війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/4/683280/> (дата звернення: 29.08.2022).
18. Державний борг України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>. (дата звернення: 29.08.2022).

References

1. Sytnyk N. S., Stefankiv B. O. (2018). Finansovi aspekty skladnykiv ekonomichnoyi bezpeky derzhavy [Financial aspects of the components of the economic security of the state]. *Naukovo-vyrobnychyy zhurnal "Biznes-navihator"*. No. 1–2 (44). P. 136–140.
2. Kravchuk N. YA., Kolisnyk O. YA., Melykh O. YU. (2010). Finansova bezpeka [The financial security]. Ternopil'. 277 p. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/584/1/book.pdf>.
3. Kul'pins'kyi S. (2000). Rol' finansovoyi bezpeky Ukrainy v pohlyblenni intehratsiynykh stosunkiv z yevropeys'kymy krayinamy [The role of financial security of Ukraine in deepening integration relations with European countries]. *Finansova konsul'tatsiya*. No. 5. P. 34–38.
4. Marchenko O. M., Pushak YA. YA., Revak I. O. (2020). Finansova bezpeka derzhavy [Financial security of the state]. L'viv, 356 p.
5. Yepifanov A. O., Plastun O. L., Dombrovs'kyi V. S. (2009). Finansova bezpeka pidpryyemstv i bankiv's'kykh ustanov [Financial security of enterprises and banking institutions]. Sumy, 295 p.
6. Aks'onova T. S. (2021). Aktual'ni zahrozy ta ryzyky finansoviy bezpetsi Ukrainy ta rol' derzhavy u yiyi zabezpechenni [Current threats and risks to the financial security of Ukraine and the role of the state in ensuring it.]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. No.17. P. 130–138. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.17.130>
7. Vlasyuk O. S. (2014). Aktual'ni problemy finansovoyi bezpeky Ukrainy v umovakh postkryzovoyi transformatsiyi [Actual problems of financial security of Ukraine in the conditions of post-crisis transformation]. Kyiv, 432 p.
8. Mykolaychuk A. B. (2012). Metodichnyy pidkhid do prohnozuvannya rivnya finansovoyi bezpeky derzhavy v systemi monitorynhu [Methodical approach to forecasting the level of financial security of the state in the monitoring system]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. No. 38. P. 32.
9. Hetmanets' O. (2020). Finansova bezpeka yak ob'yeht pravovoho rehulyuvannya [Financial security as an object of legal regulation]. *Finansove pravo*. No. 3. P. 218–223.
10. Yermoshenko M. M., Horyacheva K. S. (2010). Finansova skladova ekonomichnoyi bezpeky: derzhava i pidpryyemstvo [The financial component of economic security: the state and the enterprise]. Kyiv. 232 p.
11. Akimova L. M. (2018). Metodolohichni pidkhody shchodo otsynuyvannya finansovoyi bezpeky na rivni derzhavnykh ustanov [Methodological approaches to the assessment of financial security at the level of state institutions]. *Efektynist' derzhavnogo upravlinnya*. No. 1 (54). P. 225–232. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_54/fail/28.pdf.
12. Stratehiya ekonomichnoyi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku [Strategy of economic security of Ukraine for the period until 2025], zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy 11 serpnia 2021 № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>.
13. Soboleva K. (2022). Perezhyty "velykyi shok": yak svitoviy ta ukrayins'kiy ekonomitsi efektyvno pratsyuvaty v noviy real'nosti [Surviving the "big shock": how the world and Ukrainian economy can work effectively in the new reality]. URL: <https://mind.ua/publications/20242401-perezhyti-velikij-shok-yak-svitoviy-ta-ukrayinskij-ekonomici-efektivno-pracyuvati-v-novij-realnosti>.
14. Ukrayins'ka ekonomika pid chas viyny. Shcho dali? [Ukrainian economy during the war. What's next?] URL: <https://eba.com.ua/ukrayinska-ekonomika-pid-chas-vijny-shho-dali/>. (data zvernennya: 15.08.2022).
15. Poryatunok ekonomiky: vchymosya hospodaryuvaty v umovakh viyny. [Saving the economy: learning to manage in war conditions.] URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3463896-poratunok-ekonomiki-vcimosa-gospodaruvati-v-umovah-vijni.html>.
16. Zolotovalyutni rezervy Ukrainy. Minfin: veb-sayt. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/>.
17. Boyarchuk D. (2022). Ekonomika viyny [Economy of War]. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/4/683280/>.
18. Derzhavnyy borh Ukrainy. Minfin: veb-sayt. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>.